ZENDEGI-SALAM
روزنامه خراسان رضوی
شنبه • ۳۰ آبان ۱۴۰۵
۱۱ جمادی الثانی ۱۴۴۸
۲۱ نوامبر ۲۰۲۶
شماره ۶۲۲۷

«نسخه آزمایشیِ» سمج‌ترین زن طنزپرداز

گفت‌وگو با نسیم عرب امیری، طنزپرداز، فیلم‌نامه‌نویس و پژوهشگر حوزه طنز که این روزها سریال «نسخه آزمایشی» با حضور محمد نادری، برق‌نور دو... را در تلویزیون در حال پخش دارد

صابری| مهاجر

«نسیم عرب امیری» یکی از چهره‌های پرکار شعر طنز در مطبوعات کشور طی دو دهه اخیر کشور که ابوالفضل زروئی نصرآباد او را پدیده‌ای در تاریخ ادبیات ایران معرفی می‌کند علاوه بر آن که در حوزه روان‌شناسی هم تحصیل کرده، سال‌هاست در عرصه فیلم‌نامه‌نویسی هم وارد شده؛ «حکایت‌های کمال» یکی از آثار محبوبی بود که او فیلم‌نامه‌نویسش بود. عرب امیری همچنین به پژوهش درباره جایگاه زنان در طنز ایران و جهان پرداخته و نظرات جالبی در این حوزه دارد. در پرونده امروز با او درباره مسیر حرفه‌ای‌اش، علت مهاجرت طنزپردازان از مطبوعات به حوزه تصویر، جایگاه زنان در دنیای کمدی، نقد ساختاری کمدی‌های اخیر سینما و همچنین جدیدترین مجموعه تلویزیونی‌اش، سریال «نسخه آزمایشی» به گفت‌وگو نشستیم.

سمج‌ترین خانم طنزنویس ایران هستم

برای شروع گفت‌وگو، از خانم عرب امیری پرسیدم درباره چگونگی ورود به دنیای طنز و مسیری که طی کرده بگوید: «کار حرفه‌ای من از سال ۱۳۸۴ با ماهنامه «گل‌آقا» آغاز شد. در واقع افتخار این را داشتم که در مکتب طنز گل‌آقا و در کنار بزرگانی چون مرحوم ابوالفضل زروئی نصرآباد شاگردی کنم. از همان سال‌ها فعالیتم را به صورت مستمر در مطبوعات پی گرفتم و با روزنامه‌های مختلف از جمله روزنامه خراسان، روزنامه قانون و روزنامه اعتماد همکاری داشتم. در کنار کار مطبوعاتی، در حوزه‌های متعددی قلم زدم؛ از شعر طنز و داستان کوتاه گرفته تا پژوهش‌های ادبی و آثار کودک و نوجوان. یکی از کتاب‌هایم با عنوان «داشت عباسقلی‌خان پسری» منتشر شد که بعدها پایه یک اقتباس انیمیشنی برای مرکز صبا قرار گرفت. تا امروز حدود ۲۱ جلد کتاب منتشرشده در کارنامه دارم. یکی از ویژگی‌های ذاتی من در زندگی، علاقه شدید به تجربه حیطه‌های جدید است. در میان تمامی تغییرات زیستی و کاری من، تنها چیزی که ثابت و دست‌نخورده باقی مانده، خود «طنز» است. در هر حوزه‌ای که وارد شده‌ام، طنز همیشه در کارهایم بوده‌است. شاید با جرئت بتوانم بگویم سمج‌ترین طنزنویس زن ایران هستم!»

طنز مطبوعاتی دچار رکود شده است

از خانم عرب امیری پرسیدم چه شد که مسیر او از مطبوعات به سمت سینما و تلویزیون چرخید؟ «علت اصلی این چرخش، یک حس خطر ژورنالیستی بود. در اواخر دهه هشتاد و اوایل دهه نود، مطبوعات روزهای طلایی خود را سپری می‌کردند. تمام روزنامه‌ها یک صفحه طنز مستقل داشتند و مجلات طنز پرمخاطبی منتشر می‌شدند. یادم هست در شب‌های شعر طنز، آن‌قدر استقبال زیاد بود که مردم روی سن می‌نشستند تا شعر خوانی طنزپردازان را بشنوند. اما از اواسط دهه نود، روزنامه‌نگاری مکتوب و طنز مطبوعاتی دچار رکود شد و من احساس خطر کردم. متأسفانه بسیاری از طنزپردازان شایسته آن دوران بیکار شدند یا مجبور شدند به رادیو بروند یا حوزه‌های کاری خود را کلاً تغییر دهند. من در آن زمان احساس کردم باید حوزه جدیدی را انتخاب کنم. از قدیم عاشق سینما بودم، بسیار فیلم می‌دیدم و حتی در شعرهایم هم همیشه یک سررشته داستانی و دنباله‌دار وجود داشت. این شد که وارد عرصه فیلم‌نامه‌نویسی شدم.»

خواستم پرچم زنان را در عرصه طنز بالا نگه دارم

خانم عرب امیری در ادامه از مهم‌ترین دلیل حضورش در عرصه طنز که یکی از دغدغه‌های همیشگی‌اش بوده است، برایم گفت: «کمبود حضور زنان در حوزه طنزنویسی یکی از مهم‌ترین دلایلی بود که انگیزه من را برای ماندن و مبارزه کردن در عرصه طنز دوچندان کرد. وقتی به تاریخ طنز ایران نگاه می‌کنیم، چه در دوران قدیم و چه در دوره معاصر، حضور زنان بسیار محدود و کم‌رنگ بوده است. من هم از آن جایی که بسیار آدم پیگیری هستم، خواستم پرچم حضور خانم‌ها را در این عرصه بالا نگه دارم. بارها پیشنهادهایی برای نگارش سریال‌های غیرکمدی و درام داشتم که دستمزدهای خوبی هم داشت، اما قبول نکردم چون دلم می‌خواست، در عرصه طنز حضور دائم داشته باشم. من یک کار پژوهشی مفصل روی تاریخ طنز انجام دادم و متوجه شدم این پدیده کمبود زن طنزپرداز، اصلاً مختص ایران نیست و یک ریشه جامعه‌شناختی و روان‌شناختی جهانی دارد.»

بامزه بودن زن هیچ‌وقت در تاریخ ستایش نشده

در ادامه پرسیدم دلیل این پدیده که فرهنگ‌ها و جوامع به سختی زن کمدین یا طنزپرداز را می‌پذیرند، چیست؟ خانم عرب امیری توضیح داد: «رسانه‌ها به شکل‌های مختلف نقشی کم‌رنگ یا تحریف‌شده به زنان داده‌اند. در روان‌شناسی و مطالعات کهن‌الگوها (آرکی‌تایپ‌ها)، ضمیر ناخودآگاه جمعی جامعه، طوری شکل گرفته که «بامزه بودن زن» هیچ‌وقت در تاریخ ستایش نشده است. ما در کمدی کلاسیک، مردانی را داریم که ادای فیزیکی درمی‌آورند، زمین می‌خورند و مخاطب به آن‌ها می‌خندد. اما اگر یک زن روی زمین بیفتد، ضمیر ناخودآگاه مخاطب به جای خندیدن، دچار دلسوزی یا ناراحتی می‌شود! این ناخودآگاه جمعی در طول قرن‌ها شکل گرفته است. یونگ می‌گوید ناخودآگاه جمعی بسیار کند تغییر می‌کند و شاید در هر دهه تنها تغییرات فوق‌العاده جزئی در کهن‌الگوها ایجاد شود. علاوه بر این، اگر به تاریخ سینما نگاه کنید، قلم سال‌ها در دست مردان بوده است.»

کمدی جهان متعلق به مردان است

موضوع جالبی که خانم طنزپرداز در ادامه به آن پرداخت نقش‌های محدودی است که تحت نگاه مردانه به کمدی برای زنان تعریف شده است: «طبق بررسی‌هایی که در پژوهش‌هایم بر اساس آثار استیو کاپلان در زمینه کهن‌الگوهای کمدی انجام داده‌ام، نزدیک به ۶۹ درصد از کهن‌الگوهای کمدی در سریال‌ها و فیلم‌های جهان متعلق به مردان است. زنان در طول تاریخ کمدی معمولاً در یکی از این سه قالب محدود شده‌اند: نقش ناظم یا متعادل‌کننده که زن همیشه نقش ناظم خشک، جدی و بی‌مزه‌ای را دارد که وسط کارهای بامزه مردان می‌آید و می‌گوید: «ایست! چه کار می‌کنید؟» هیچ مخاطبی، ناظم خشک را دوست ندارد، اما کمدی برای حفظ نظم درام به این کاراکتر نیاز دارد و این نقش همیشه به زنان داده شده است. در پژوهشم از آثاری یاد کرده‌ام که به آن‌ها «استثناهای تحول‌آفرین» می‌گویم. سریال‌هایی مثل «فلی‌بگ»، «خانم میزل شگفت‌انگیز» و «کاترین کبیر». به عنوان مثال، سریال «فلی‌بگ» یک شاهکار تحول‌آفرین است که در آن تمام کهن‌الگوهای زنانه وارونه شده است. مغز انسان خاصیتی به نام «انعطاف‌پذیری عصبی» دارد. وقتی مخاطب با این استثناهای تحول‌آفرین مواجه می‌شود، ساختار عصبی و ذهنیتش نسبت به کهن‌الگوها به مرور تغییر می‌کند. ما باید از این الگوها درس بگیریم و آموزش دهیم تا ذهن‌ها آماده پذیرش نقش‌های واقعی‌تر و بامزه‌تر برای زنان در کمدی شوند.» این طنزنویس توانا در ادامه از وضعیت سینمای کمدی امروز ایران و استفاده از الگوی غالب «زوج کمدی مردانه» سخن گفت: «متاسفانه سینمای کمدی ما در حال حاضر به سمت یک قهقرا و ابتذال ساختاری حرکت می‌کند. یکی از بزرگ‌ترین مشکلات فعلی، اتکای مطلق به فرمول «زوج کمدی مردانه» است. تهیه‌کننده رسماً به نویسنده می‌گوید: «فیلم‌نامه‌ای بنویس که فلان دو بازیگر مرد در آن بازی کنند!» در این فرمول، زنان رسماً تبدیل به اشباح و سایه‌ها شده‌اند. من بارها به خود بازیگران زن گفته‌ام اگر من جای شما بودم در چنین فیلم‌هایی بازی نمی‌کردم، چون حضور زن در حد یک سایه بی‌خاصیت محدود شده است. چرا نباید فیلمی مثل «ورود آقایان ممنوع» داشته باشیم؟»

زن‌پوشی‌ها توهین به بازیگران زن است

یکی دیگر از شوخی‌های متداول در سینمای کمدی سال‌های اخیر، استفاده فراوان از «زن‌پوشی» (پوشیدن لباس زنانه توسط بازیگران مرد) است. از خانم عرب امیری خواستم درباره این پدیده هم نظرش را بگوید: «به نظر من، این نوع زن‌پوشی‌های بی‌ربط در سینمای امروز ایران، نوعی «حذف برنامه‌ریزی‌شده و کامل زنان» و حتی توهین به مقام بازیگران زن است! کمدی‌سازان ما به جایی رسیده‌اند که حتی برای نقش زن هم از بازیگر زن استفاده نمی‌کنند و می‌گویند: «مرد لباس زنانه بپوشد بامزه‌تر اجرا می‌کند!» زن‌پوشی در سینمای جهان یا حتی آثار کلاسیک خودمان تعریف و کارکرد در اماتیک دارد. شما فیلم «خانم داتفایر» با بازی رابین ویلیامز یا فیلم‌های «آدم برفی» و «بعضی‌ها داغ‌شو دوست دارند» را ببینید که چقدر درست از زن‌پوشی استفاده شده که اگر رابین ویلیامز لباس زنانه نپوشد، اساساً قصه و درامی وجود ندارد؛ این یک سفر قهرمانی کامل و در ستایش خانواده است. اما در کمدی‌های اخیر سینمای ایران، زن‌پوشی هیچ کارکرد داستانی و فیلم‌نامه‌ای ندارد. صرفاً ابزاری است برای جلب توجه مخاطب در پوستر و آنونس که گاهی به شدت مستهجن و زننده می‌شود.»

خانواده‌ای شبیه به همه مردم ایران

از فیلم‌نامه‌نویس سریال «نسخه آزمایشی» خواستم درباره ایده نگارش این مجموعه کمدی برایم بگوید: «ایده اصلی سریال «نسخه آزمایشی» از یک پرسش ساده اما جذاب در ذهن من آغاز شد: «اگر روزی همسایه‌های ما از جنس هوش مصنوعی باشند، چه اتفاقی می‌افتد؟» طرح اولیه این سریال در جریان جنگ ۱۲ روزه نگارش شد. تهیه‌کننده محترم کار، آقای محمدی، با من تماس گرفتند و خواستند سریالی کمدی طراحی کنیم. طرح اولیه به سیما فیلم ارائه شد و مورد استقبال قرار گرفت. دوستان خوبم، آقایان مصطفی زندی و پیمان جزینی به گروه نویسندگان اضافه شدند و کار به علت گسترش ساختار، از ۳۰ قسمت به ۹۰ قسمت افزایش یافت. داستان سریال هم درباره خانواده‌ای شبیه به همه مردم ایران است که دچار بحران اجاره‌نشینی و مسکن هستند. تا این که خانه‌ای با قیمت مناسب پیدا می‌کنند. پشت این قیمت عجیب، یک راز وجود دارد. مخترعی (با بازی هومن برق‌نورد) که ربات‌های هوش مصنوعی ساخته، این خانواده ساده‌دل را انتخاب کرده تا هوش مصنوعی‌هایش در تعامل با یک خانواده واقعی ایرانی، زندگی و فرهنگ را یاد بگیرند. ما در این سریال سعی کردیم تضاد میان خصوصیات خلقی ایرانیان (مانند تعارف کردن، دروغ‌های تعارفی، عواطف شدید خانوادگی) و رفتارهای کاملاً الگوریتمی و الگومحور ربات‌ها را به کمدی تبدیل کنیم. مثلاً ربات‌ها معنای تعارف را نمی‌فهمند یا وقتی با مفهوم «دروغ» مواجه می‌شوند، تحلیل عجیبی ارائه می‌دهند.»

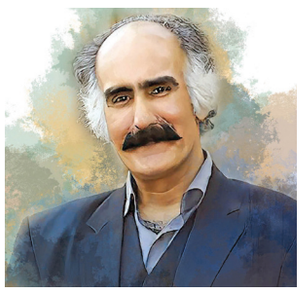

از سریال مسافران ایده نگرفتیم

در ادامه از خانم عرب امیری خواستم در خصوص حواشی مطرح شده درباره این سریال و این که طرح این سریال شباهت‌هایی به سریال «مسافران» را امبد جوان دارد، هم توضیح بدهد: «صادقانه بگویم، من سریال مسافران را ندیده‌ام، اما به‌عنوان کسی که در این حوزه مطالعه کرده، کمدی‌های کلاسیکِ جهانی مثل 3rd Rock from the Sun را می‌شناسم. تفاوت بنیادین کار ما با آن مدل آثار، در یک کلمه است: «منطقِ وجودی». آدم‌فضایی‌ها در بسیاری از سریال‌های کمدی، موجوداتی هستند که از ناکجاآباد آمده‌اند؛ این‌ها بیشتر به افسانه و خرافه نزدیک‌اند تا واقعیت. اما در سریال «نسخه آزمایشی»، شخصیت‌های ما بر اساس «هوش مصنوعی» طراحی شده‌اند. هوش مصنوعی یک حوزه علمی به‌روز، ملموس و در حال پیشرفت در دنیای امروز است. ما در این سریال، با موجودات فضایی طرف نیستیم، بلکه با فناوری ساخته دست بشر مواجهیم. این یک انتخاب آگاهانه بود تا به جای فانتزی‌های دور از ذهن، وارد چالش‌های واقعی زندگی مدرن شویم. در این مسیر اتفاقاً یکی از بزرگ‌ترین چالش‌های گروه نویسندگان این سریال، دقیقاً همین بود که ما هیچ نمونه مشابهی نداشتیم که از آن الگو بگیریم و مجبور بودیم جهان داستانی این سریال را از صفر طراحی کنیم. برای همین مجبور بودیم قسمت‌ها را چندین و چند بار بازنویسی کنیم تا منطق رفتاری یک ربات در مواجهه با یک خانواده سنتی ایرانی را کشف کنیم. ماه‌ها زمان صرف کردیم تا بفهمیم اگر یک ربات بخواهد تعارف کردن یا احساسات انسانی را یاد بگیرد، در کدام بخش از الگوریتم اش دچار باگ می‌شود. خلاصه هدف ما در «نسخه آزمایشی» این بود که نشان دهیم هوش مصنوعی چه فشاری به ساختارهای سنتی ما می‌آورد. این سریال کمدی علمی-تخیلی است، نه کمدی فانتزی صرف و ما در حال مشاهده آینده‌ای هستیم که همین الان با گوشی‌های موبایل و پرامپت‌های هوش مصنوعی، وارد خانه‌هایمان شده است. بنابراین، این قضاوت‌ها شاید در نگاه اول طبیعی باشد، اما به محض دیدن عمق ساختار سریال، مخاطب جدی متوجه می‌شود که با یک «معماری تازه» روبه‌روست که هیچ شباهتی به تجربه‌های پیشین تلویزیونی ندارد. طرح اولیه در شرایط جنگ ۱۲ روزه نوشته شد و بخش عمده‌ای از فیلم‌برداری در جریان شرایط پیچیده ۴۰ روزه انجام شد. گاهی خودمان خنده‌مان می‌گرفت که در میان این همه استرس و شرایط عجیب، نشسته بودیم و متن کمدی می‌نوشتیم! اما ایمان داشتیم که جامعه در روزهای سخت، بیشتر از هر زمان دیگری به طنز سالم و نشاط نیاز دارد».

۸ کتاب مشترک با آقای زروئی منتشر کردم

در پایان از خانم عرب امیری خواستم از دوران همکاری با استاد فقید ابوالفضل زروئی نصرآباد و تأثیر او بر طنزنویسی خود برایم بگوید: «یکی از بزرگ‌ترین شانس‌های زندگی من، آشنایی با آقای زروئی نصرآباد در ۱۹ سالگی بود. این آشنایی در نهایت منجر به نگارش و انتشار ۸ جلد کتاب مشترک با آقای زروئی شد. البته ۸ جلد از ۷۰ جلد کتاب که منتشر نشد. چیزی که ما در مکتب استاد زروئی یاد گرفتیم، «اندیشه در طنز» بود. طنز فاخر مطبوعاتی به ما آموخت که طنز ابزاری برای تمسخر نیست، بلکه وسیله‌ای برای آسیب‌شناسی جامعه و ارتقای تفکر انسانی است. آن زمانی که من تنها ۲۲ سال داشتم و دومین کتابم منتشر شده بود، مقدمه‌ای بر کتابم نوشتند که برایم تا ابد افتخار است. استاد زروئی در آن مقدمه نوشتند: «در تاریخ ادبیات ایران، نسیم عرب امیری یک پدیده است؛ زیرا تا کنون هیچ خانمی با این شدت و کیفیت در عرصه طنز کار نکرده است.»

آگهی دعوت مجمع عمومی عادی بطور فوق العاده نوبت دوم
شرکت تعاونی اعتبار کارکنان جهاد کشاورزی خراسان رضوی
به شماره ثبت ۸۴۱۶ و شناسه ملی ۱۰۳۸۰۲۴۱۸۳۰ **تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۸/۳۰**

جلسه مجمع عمومی عادی بطور فوق العاده نوبت دوم شرکت تعاونی اعتبار کارکنان جهاد کشاورزی خراسان رضوی در ساعت ۱۱:۳۰ روز چهارشنبه تاریخ ۱۴۰۵/۰۹/۱۸ در محل نمازخانه سازمان جهاد کشاورزی خراسان رضوی واقع در مشهد بلوار خیام، تقاطع بلوار فردوسی برگزار می شود.
از کلیه اعضاء محترم دعوت میشود جهت اتخاذ تصمیم نسبت به موضوعات ذیل در این مجمع حضور بهم رسانند. ضمنا چنانچه عضوی بنا به دلایلی نتواند شخصا حضور یابد. میتواند با در دست داشتن برگه سهام و مدارک شناسایی همزمان با نماینده تام الاختیار خویش از تاریخ ۱۴۰۵/۰۹/۱۵ لغایت ۱۴۰۵/۰۹/۱۷ از ساعت ۸ لغایت ۱۲ به دفتر شرکت واقع در سازمان جهاد خراسان طبقه هم کف مراجعه و برگ وکالت نامه را تنظیم و برگه ورود به جلسه مجمع را دریافت نمایند.
در این صورت هر عضو علاوه بر رای خود سه رای وکالتی و غیر عضو فقط یک رای وکالتی می تواند داشته باشد.

دستور جلسه:
۱-استماع گزارش هیات مدیره و بازرس
۲-طرح و تصویب صورتهای مالی سال ۱۴۰۴
۳-طرح و تصمیم در خصوص میزان ذخایر قانونی و احتیاطی نحوه تقسیم الباقی سود حاصله از محل سود انباشته در سال مالی ۱۴۰۴
۴-طرح و تصویب بودجه پیشنهادی سال ۱۴۰۵
۵-افزایش سرمایه شرکت از محل سپرده اعضا به ارزش اسمی سهام
۶-انتخاب اعضای اصلی و علی البدل هیات مدیره برای مدت سه سال
۷-انتخاب بازرس اصلی و علی البدل برای مدت یکسال مالی

هیئت مدیره ۲۲۲۰۷۸